

การศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเทพธิดา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 4 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ด้านกายภาพของชุมชนสืบเนื่องจากการจัดตั้งกลุ่มการจัดการสิ่งแวดล้อม 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม 4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ มีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครูโรงเรียนเทพธิดา ข้าราชการเขตวังทองหลาง เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และเจ้าหน้าที่โครงการประชารวมใจ คืบความศคลใให้คลองแสนแสน รวม 14 คน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สังกศการมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์กลุ่ม 2. กลุ่มประชาชน ทำการสำรวจความคิดเห็นของครัวเรือนในชุมชนโดยวิธีการสุ่มอย่างมีระบบบ้านเว้นบ้าน จำนวน 70 ครัวเรือน ใช้สถิติในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบดังต่อไปนี้

โครงการประชารวมใจ คืบความศคลใให้คลองแสนแสน ใช้วิธีการ 1. ให้ความรู้เกี่ยวกับอนุรักษ์และฟื้นฟูคลอง รวมทั้งจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งที่สำนักงานเขตวังทองหลางและในพื้นที่หลายครั้ง คลองคนได้เชื่อมให้คนในชุมชนรู้จักกันมากขึ้น 2. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันศึกษาประวัติ ความเป็นมา ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งปัญหา อุปสรรคของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 3. กระตุ้นให้เกิดการวางแผนพัฒนาและทำกิจกรรม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของประชาชน 4. โครงการประชารวมใจ

คืนความสดใสให้คลองแสนแสบ ได้สนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ พัฒนาดูแล และสิ่งแวดล้อมหลายอย่างเช่น ถังหมักน้ำสัปดาห์ คบาวะแครง แข่งโต้ชะะ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการพัฒนาด้วยตัวเองได้ 5. ประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มที่ปฏิบัติงานในชุมชนผ่านเวทีการประชุมและสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และกายภาพ ของชุมชน พบว่า จากการดำเนินกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเทศบาล โดยโครงการประชารวมใจ คืนความสดใสให้คลองแสนแสบ ทำให้เกิดกลุ่มลูกแสนแสบขึ้น อาสาดูแลคลองและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ช่วยสร้างบรรยากาศการประชุมหรือร่วมกัน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยเปิดเผย ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ เกิดการประสานกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนที่เคยต่างคนต่างอยู่ต่างคนต่างทำให้หันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกันทั้งความคิด แรงงาน เงิน ถึงของ จนพัฒนาเป็นกลุ่มคณะทำงาน พัฒนาชุมชนเทศบาลและร่วมมือกับชุมชนอื่น ๆ วัดเทพธิดา วัดพระไกรสิทธิ์ โรงเรียนเทพธิดา โรงแรมเดอะไคนาสดี เป็นกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์คลองแสนแสบ พื้นที่เทพธิดา นอกจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมแล้วยังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เช่น ทางเดินริมคลองแสนแสบสะอาด เดินสะดวก มีต้นไม้ดอกไม้หลากหลาย สวยงามกว่า 400 ต้น เกิดการรณรงค์ชักชวนได้หมู่บ้านทุกวันอาทิตย์ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2547 กว่า 20 ครั้ง ทำให้น้ำข้างทางเดินหลายซอยสะอาดเรียบร้อยขึ้น พร้อมกับเทพธิดาหมักชีวภาพ เดือนละ 2,000 ลิตร เพื่อช่วยลดกลิ่นเน่าเหม็นของน้ำเสีย จัดทำป้ายบอกชื่อชุมชน และการกระจายเสียงตามสายได้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า 1. ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ความกลมเกลียวของกลุ่มลูกแสนแสบและความเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานตลอดจนคนในชุมชนมีสายสัมพันธ์เป็นระบบเครือญาติ ช่วยสร้างความรักความผูกพันที่มีต่อชุมชน 2. ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ สถาบันการศึกษาอย่างโรงเรียนเทพธิดาและคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่ดำเนินโครงการประชารวมใจ คืนความสดใสให้คลองแสนแสบและให้การสนับสนุนช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการให้ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ที่ให้ความสำคัญส่งผลให้ชุมชนให้ความร่วมมือจัดการดูแลและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน พบว่า 1. ขาดความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากบุคคลที่มาเช่าห้องพักในชุมชน 2. ชะล่าที่หมักหมมข้างทางเดินและได้หมู่บ้าน เมื่อถูกชักชวนมาแล้วถึงรองรับขยะในชุมชนมีไม่เพียงพอประกอบกับสำนักงานเขตวังทองหลาง ไม่สามารถจัดเก็บขยะที่เกิดขึ้นได้หมด ทำให้เกิดขยะล้นถังถึงเดือนไม่เป็นที่ 3. นโยบายการเก็บค่าขยะบ้านละ 40 บาทของ กรุงเทพมหานครทำให้เกิดขยะ ไม่มีเจ้าของทิ้งตาม

ร่องน้ำทางเดินและใต้ถุนบ้าน 4. เรือรับส่งผู้โดยสารในคลองแสนแสบแล่นผ่านชุมชนด้วยความเร็ว ทำให้เขื่อนและทางเดินตลอดจนบ้านเรือนที่อยู่ริมคลองแสนแสบได้รับความเสียหาย และไม่ปลอดภัยกับผู้โดยสาร โป๊ะข้ามฟากทำชุมชนเทพธิดากับซอยรามคำแหง 29 5. น้ำในคลองแสนแสบและใต้ถุนบ้านในชุมชนถ่ายเทถึงกันทำให้การบำบัดน้ำเสียด้วยน้ำหมักชีวภาพมีผลดีเพียงระยะหนึ่ง 6. ชาวบ้านไม่ค่อยทราบข่าวสารกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ มากนัก

ข้อคิดเห็นเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1. ควรจัดการประชุมหารือร่วมกันทั้งส่วนเจ้าของบ้านเช่า สำนักงานเขตวังทองหลาง และผู้นำชุมชน เพื่อร่วมกันจัดการปัญหาขยะในชุมชน
2. กรุงเทพมหานครควรพิจารณานโยบายการเก็บค่าขยะตามบ้านในชุมชนว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร และจะดำเนินการที่เหมาะสมอย่างไรต่อไป
3. กรุงเทพมหานครควรมีมาตรการตรวจจับ ลงโทษเรือโดยสารที่แล่นเร็ว ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อชุมชนและให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบด้วย
4. การเทน้ำหมักชีวภาพในคูน้ำและใต้ถุนบ้านในชุมชนเทพธิดาควรกำหนดปริมาณและวงรอบการเทให้สม่ำเสมอต่อเนื่อง
5. ชุมชนควรเร่งดำเนินการปรับปรุงเสียด้านสายไฟให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั่วทั้งชุมชนและกำหนด วัน เวลา เนื้อหาสาระและผู้รับผิดชอบในการกระจายเสียง เพื่อใช้เป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจและร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
6. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ควรชี้แจงนโยบายการพัฒนาที่ดินบริเวณชุมชนเทพธิดาให้ชาวบ้านทราบอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

The four objectives of the study were 1) to find out the process of strengthening the community's environmental management , 2) to study the social change in terms of the community's physical change arising from the formation of an environmental management group, 3) to identify the factors affecting the strength of the community in environmental management, 4) to reveal the problem and some suggestions from the people concerned on the community's environmental management .

There were two groups of sample in the study. The first group consisted of 14 key informants, namely community leaders, local leaders, teachers at Thepleela School, officials in Wangthonglang District, officials at the Crown Property Bureau, and officials of the Co-Hearts for vitalizing the Sansaeb Canal. The data were collected from this group by in-depth interview, participatory observation, and focus group discussion. The second group were 70 households systematically selected to be the samples. The samples in the second groups were interviewed. Frequency, percentage and mean were employed for data analysis

The results of the study were as follows :

The project was carried out as follows : 1) Group knowledge about conserving and revitalizing ditches and canals , including holding workshops at the Wangthonglang District office and in the area for several times, in order to make people's in the community know each other better. 2) Building a process of people's participation in studying the origin, the history, the way of life, customs and culture, including community problems from the past until present. 3) Urging to set development plans and carry out activities, 4) Receiving necessary equipments to carry out the conservation activities, develop ditches and canals and others concerning the

environment, such as tanks for fermenting the organic substances, grills, and garbage bins for community people to improve the ditches and the canal by thimbles 5) Publicizing the work in meetings and through mass media.

Social and physical change of the community By strengthening the Thepleela community, the project can make groups of Sansaeb Children be born. All people can join such groups in communities where in the past people did not contact each other much. Now they joined hands in devotion time, money, things and energy to the project. They formed working groups to develop the Thepleela community and cooperate with other communities for example, Wat Thepleela, Wat Phrakraisinnoi, Thepleela School and The Dynasty Hotel and thus the community network was built to conserve the Sansaeb canal in the Thepleela area. Besides social change, physical changes also occurred. For example, the sidewalks along the Sansaeb canal was clean and full of more than 400 flower plants and trees. It was also convenient to walk there. More over, there was a campaign to get rid of more than 20 tons of garbage under the house's every Sunday from March 2004. The ditches along the soils were cleaner than before. Two thousand liters of bio-extract were poured into the canal and the ditches to reduce the smell of polluted water. The names of the communities were posted and the on-line broadcasts could reach more people.

Factors contributing to the community's strength in the environment management were

- 1) Internal factors : which were unity of each Sansaeb Children group, the long history of the communities. People there were relatives ; this helped create love and a tie to the community
- 2) External factors : which were the projects of educational institution , such as that of Thepleela School, that of the School of Social Development ; and their technical and material support, including vendors. Besides, the mass media, such as television and newspapers had given important to the environmental protection. All these drove the communities to cooperate in managing ditches, canals and the environment.

Problems faced by the communities in environment management.

The problems were : 1) lack of cooperation in environment management from people who rented rooms in the communities. 2) There were not enough garbage bins to carry garbage. Also, the Wangthonglang District Office could not completely collect the garbage, so it was

littered around the area. 3) the BMA policy of charging a garbage fee of 40 baht resulted to a lot of garbage being thrown into ditches and under the other people's house. 4) The passenger boats in the Sansaeb canals drove speedily past the communities, damaging the dams and the sidewalk along the canals and causing danger to the passengers waiting on the piers in the Thepleela community and Soi Ramknomhaeng 39. 5) Water in The Sansaeb canal and under the houses in the community could reach each other, so the water treatments with bio-extract was effective for only a short period. 6) The community people received little information about different aspects of community development.

Recommendations about the community environmental management

1. There should be a meeting because the owners of the house to let, the community leaders, and the Wangthonglang District Office in getting rid of the garbage problem in the community.

2. BMA should reconsidered the policy of charging the garbage fee. The issue should be discussed about the strength and the weaknesses of the policy in order to work properly.

3. BMA should have a measure of arresting boats that ran too fast, causing trouble to the communities. People should participate in checking this.

4. The amounts of bio-extract and the cycle of pouring it into the ditches and beneath the houses in the Thepleela community should be appropriate and continuous.

5. The community should improve the on-line broadcast to reach all the people. Time, dates, contents and responsible persons should be planned because this is a channel that can create a good understanding and cooperation in community development.

6. The Crown Property Bureau should already explain the land development policy in the Thepleela Community for people to bring about benefits to all parties.